

FRONT-LINE

Matej Bogataj
Preseljevanje hiš

Jože Hudeček: **ULICE MOJEGA PREDMESTJA**

Založba Mihelač, Ljubljana 1996

Naslov romana *Ulice mojega predmestja* Jožeta Hudečka, s katerim je še odločneje kot s tretjinskim prispevkom v dopisovalsko in priložnostno izdajo *Izza potresa* pretrgal svoj "približno štiridesetletni", kot na zavihku piše njegov kolega, literarni molk in še bolj na velika vrata spet stopil v literaturo, je treba vzeti kar najbolj dobesedno. Sedem ulic pod Ljubljanskim gradom, to krhko in od pripovedovalčevega otroštva sem nenehno spreminjajoče se in občutljivo predmestno tkivo, so glavne junakinje te proze, kot se vsem pravim literarnim osebam spodobi, ustrezno razplastene – na prebivalce, hiše, pročelja, pa seveda na vse tisto zadaj, skrito in neznano, kar otroško radovednega in zaupljivega poba nezadržno privlači. *Ulice mojega predmestja* so spomin na otroštvo, literarni muzej vsega tistega živega predmestnega brbotanja in vrenja, pa tudi popis skrivališč in svetišč in prvih srečanj z bliščem in fascinacijo (umetniškega), ki ga ne more zajeti nobena fotografija, nobena maketa; so prozni spomenik širšim Prulam, nekako tako, kot so zgodnje Rožančeve novele in *Ljubezen Zeleni jami*, čeprav gre tam za bolj realistično, pa kljub temu etično pisanje, tu pa za estetizacijo detajla. Sploh nam avtor že v Uvodu razloži, da je eden od namenov *Ulic* rekonstrukcija tistega, kar se je za vedno izgubilo v snovni obliki, je pa ostalo zasidrano v osupljivo natančnem spominu, oblikovanem s tisto

redko senzibilnostjo, ki v fantu, ki je vse to opazoval in prek katerega nam je vse skupaj predstavljeno, razkriva umetnika. In odrasli pišoči Hudeček potem dokaže, da ni šlo za enega tistih talentov, ki se, sami ne vemo kdaj, izgubijo ali pa ne pridejo nikoli do izraza.

V Hudečkovih knjigi je pri delu proustovski spomin, prav tako kot tam za magdalenco, namočeno v lipov čaj, gre za kopičenje spominskega gradiva, ki ga pogosto sproži začetna drzna, neverjetno razkošna in bohotna primerjava ulice, ki se jo loteva in se ga loteva, s čim razširjenim, presenetljivim, s čim, kar k ulici na prvi pogled sploh ne leže, pa potem vidimo, da samo na prvi pogled ne, da pa ta primerjava potem da dovolj zagona in zadosten impulz, da se osvobodijo in pridejo na dan vsi z ulico povezani dogodki, čutne, predvsem vonjalne značilnosti, atrakcije za ta primarni čut. In čeprav gre pri vsakem od poglavij za strnitev različnih ravni materiala iz različnih časovnih obdobj, se zdi – posebno še zato, ker je ob koncu pogosta ozemljitev s sedanje točke, s točke zapisovalskega časa, ki zadevo dokončno potegne v iracionalno – da je Hudečkovo spominjanje sicer kopičenje, pa vendar je urejanje kontrolirano in kultivirano, material pa vklopljen v širši red in se ne bohota. Ne gre torej za tisti nehotni spomin, ki so se mu takrat, namreč v Proustovih časih, na veliko predajali, saj je obetal, da bo razkril zavite poti nezavednega.

Pri Hudečku je vse preneteno skozi spomin, ki je sposoben non-šalantnega sprehoda daleč nazaj v čas in potem še v druge čase, pa vendar hkrati obdržati zavest o tem, kdaj in s katere točke je pripovedovano. Spomin je torej most, ki omogoči prehajanje med obema bregovoma izkustvene reke, sprehode iz preteklega v sedanost in nazaj. Pa ne zato, da bi, kot na primer v Božičevem romanu *Chubby was here*, v preteklosti našli temelj, ki naj sploh osmisli in priskrbi identiteto, ne, Božičevim junakom gre predvsem za golo preživetje v svetu, ki je do konca načet in napokan in dvoumen in v katerem ni nič več gotovega; Hudeček sicer piše o "besedah ..., ki zmorejo vsemu, kar se je umaknilo v preteklost, dati verjetnost in veljavnost sedanjosti", pa vendar mu ne gre za iskanje trdne točke, ki naj priskrbi oporo sedanjosti. Njegovo vračanje v čas otroštva, v katerem čuti zaradi prvine vznesenosti bolj natančno delujejo in so popolnoma zaposleni, delajo pa

tudi nadure, je gotovo tudi poskus priklicati tisto vsečno ščegetanje ob izvorni nedolžnosti in naivnosti, je z rekonstrukcijo vračanje v izvorno stanje tistega prvič, hkrati pa poskus zajeti celoto, ki je mogoča šele iz neke nadrejene lege, recimo sebstva, iz znova ožarjenega položaja, ki je dvignjen in mu je zato omogočen širok razgled po časih minulih in sedanjih, seveda tesno spletenih in zavozlanih v klobčič. *Ulice mojega predmestja* so vračanje v čas tiste polnosti in samozadovoljstva, ki jo avtor opiše kot stanje, "ko postaneš spet majhen, takšen, kakršen si nekoč upal, da boš, ko boš velik", ko torej vse tisto, kar se ti je v življenju spotoma pritaknilo in se vmešalo med sanjarjenja, odpade, hkrati pa polno izkoristiš modrost in izkušnje, razgled in širino, ki si si jo, scela potopljen v naivnost in nerazumevanje, tako želel.

Hkrati se ta rekonstrukcija dogaja znotraj pisave kot nečesa, za kar skozi usta mladostnika spregovori prevejani pisec, da je način lastništva stvari, da nekaj do konca imamo in obvladamo, šele ko lahko izrazimo, spravimo na papir, uredimo v nekem drugem svetu, svetu iz črk. Od tod verjetno prepoznavna Hudečkova eruptivna, polnokrvna stilna bravuroznost, ekspanzija jezika, ki sledi spominu in se bohoti v razpokah, ki jih ta dolbe v preteklost – iz želje hlastno in tudi z notranje nabito in intenzivno gesto, hkrati pa z izrednim smislom za detajl izrisati prebivališča svojega otroštva, da bi se potem v tem natančno izdelanem svetu lahko še enkrat naselil. In ravno zaradi natančne katalogizacije vsega, s posebnim poudarkom na čutnem, vonjalnem, vizualnem, opisanih v ožarjen, z razkošnimi primerjavami in strastjo nabitem jeziku najdemo usedline dekadentne estetizacije, tistega značilnega gostega toka podob in atrakcij. Vse to ima namen naseliti se v jeziku, pa tudi v tem svetu, in s tem nekako ponoviti tisto, ko se je v izmišljijah in fantazijah naselil že v otroštvu, ko je spoznal svet pravljič in zapletov iz romanov kot edini zapik pred negostoljubnim in strahu polnim vsakdanom druge vojne, stanjem, ki ga kljub čudežnim in neponovljivim doživetjem, ki so taka bolj zaradi intenzivnosti doživljanja kot zaradi heroičnih in velikih epizod, opisuje kot občutek igralcev ruske rulete, torej občutek groze pred nenadno smrtjo, ki je sicer potlačen, v izrednih vojnih razmerah pa se tako zgosti, da ga ne moremo več potlačiti, temveč se lahko pred njim le umaknemo v fantazijo, kjer so vsi za zmeraj

večni. Knjige, pa tudi umetnost nasploh, nastopajo v *Ulicah* na dva načina, kot predmeti, ob slikah najbolj vznemirljive stvari med stvarmi, kot porumeneli listi papirja s svojim posebnim vonjem in razkošnimi vezavami, še bolj pa kot sredstvo bega. Tako daleč in za zmeraj, da tudi takrat, ko Hudeček ima možnost, da bi preveril vse tisto, kar se mu je usedlo v spomin, ko bi se lahko srečal z bajnimi lepoticami iz svojega otroštva, noče kvariti spomina kot dragocene substance s podobami pogršanih, banalnih prijateljic in zapeljivk. Kadar pa se v raziskovanje spusti, kadar raziskuje, kaj se je v resnici zgodilo, ne ostane nič – razen temeljnega nelagodja, kaj je res in kaj ni. Ki pa ni nujno tesnobno, saj se tako stvari, ki so v prvi plasti resničnosti izginile, znova vračajo. V tej prozi se namreč ves čas zarisuje možnost kroženja in vračanja stvari, prizorov, prostorov, vonjev, hiše kot da se selijo iz enega predmestja v drugo, kjer jih še ne podirajo zaradi prodirajočih stolpnic, čebelnjaki se tako sprimejo s svojimi lastniki, da je nemogoče, da ne bi šli z njimi v onstranstvo, skrivni znaki ves čas kažejo, da so se stvari samo malo spremenile in premaknile nekam drugam, kjer jih lahko, prikrite pod drugačnim videzom, če smo zelo pozorni, še vedno prepoznamo. Tako dobiva Hudečkova proza fantastične dimenzije, predvsem zato, ker se tako naslanja na spomin – pri tem se moramo spomniti razlage Toma Virka Borgesove radikalne idealistične trditve – da je s ponovitvijo, z intenzivnim podoživljanjem, mogoče vzpostaviti identiteto dveh trenutkov, to pa seveda zanika linearnost in neponovljivost časa in ga vrne vase na točkah, kjer nastajajo podvajanja in zgoščevanja.

Hudečkova pisava je torej vračanje v pretekli čas, obnovljen s spominom in pisavo, vračanje v obnovljen in adaptiran izginuli svet, za katerega pa se pokaže, da je čudežno ves čas navzoč. Ne samo pisava, tudi branje, ki bralca zaradi natančnosti in silovitosti napisanega scela prevzame, pokaže, da so mogoči prehodi med svetovi. Prepričljivost in silovitost, ki jih najdemov v vsakem stavku *Ulic*, postavljata ta roman med največja prijetna bralna presenečenja zadnjega časa – ne samo zadnjega leta.